

Datum:
2026-09-16

Diarienummer:
KTN-2026-00266

Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen
Tjänsteskrivelse till kulturnämnden

Handläggare:
Anna Röst, Anna Wälivara

Samrådsyttrande över detaljplan för del av Östra Ågatan, delar av Dragarbrunn 1:2 och Kungsängen 1:2

Förslag till beslut

Kulturnämnden beslutar

1. **att** till plan- och byggnadsnämnden avge upprättat samrådsyttrande avseende detaljplan för del av Östra Ågatan, delar av Dragarbrunn 1:2 och Kungsängen 1:2.

Ärendet

Kulturnämnden har möjlighet att lämna synpunkter på detaljplan för del av Östra Ågatan, delar av Dragarbrunn 1:2 och Kungsängen 1:2 i samrådsskede 21 augusti – 22 oktober 2026. Anstånd med svar har beviljats till 6 november 2026.

Detaljplanen syftar till att möjliggöra byggnader för servering och annan jämförbar verksamhet på fem allmänna platser längs med Östra Ågatan mellan S:t Olofsgatan och Bäverns gränd.

Kulturnämnden föreslås tillstyrka planen med tillägg av synpunkter på formuleringar kring platsspecifika kulturhistoriska värden, fornlämningen L1941:2293 (Uppsalas stadslager), planbestämmelser samt offentlig konst.

Beredning

Ärendet har beretts av avdelningen Uppsala konst och kulturarv inom kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen.

Föredragning

Planområdet utgörs av fem allmänna platser längs med Östra Ågatan mellan S:t Olofsgatan och Bäverns gränd.

I tjänsteskrivelsen sammanfattas detaljplanens huvuddrag. För mer information om detaljplanen, inklusive plankarta och planbeskrivning hänvisas till denna webbsida: www.uppsala.se/bygga-och-bo/samhallsbyggnad-och-planering/detaljplaner-program-och-omradesbestammelser/hitta-detaljplaner-och-omradesbestammelser/2025/del-av-ostra-agatan-delar-av-dragarbrunn-12-och-kungsangen-12/#samrad

Planförslaget

Detaljplanen syftar till att möjliggöra byggnader för servering och annan jämförbar verksamhet på fem allmänna platser längs med Östra Ågatan mellan S:t Olofsgatan och Bäverns gränd.

Planförslaget har stöd i *Plan för innerstaden*, där det centrala å-rummet beskrivs som av Uppsalas mest karaktärsstarka miljöer som med sina historiska byggnader utgör en viktig del av stadens själ. I å-rummet ska det märkas att stadsliv i mänsklig skala är i fokus. Här har gående och vistelse högsta prioritet. Stråket längs Fyrisån ska, enligt *Plan för innerstaden* utvecklas som ett aktivt och tillgängligt å-rum. Utformningen ska utgå från innerstadens stadsbild och kulturhistoriska arv, vilket bidrar till att skapa stadens identitet. Arvet ska värnas men också utvecklas inom ramen för en långsiktig utveckling av innerstaden.

Planen innebär en förändrad markanvändning från GATA till TORG inom de fem delområdena som utgör planområdet. Här möjliggörs uppförande av byggnader för servering, kiosk, café och andra jämförbara verksamheter. Den tillåtna byggnadsarean uppgår till totalt 590 kvadratmeter inom hela planområdet. Området ska fortsatt vara tillgängligt för trafik.

Kulturarv inom och kring planområdet

Planområdet ingår i sin helhet i riksintresse för kulturmiljövården Uppsala stad (C40), i innerstadens särskilt värdefulla bebyggelsemiljö (beslut i kommunfullmäktige 1988) samt omfattas av fornlämningen L1941:2293 (Uppsalas stadslager).

I anslutning till de fem delområdena har, med något enstaka undantag, samtlig bebyggelse genom inventering bedömts som särskilt värdefull enligt PBL 8 kap. 13 §. Bebyggelsen präglas av kvartersbebyggelse från 1800- och 1900-talen. Dess skala, material, kulörer och gestaltning speglar stadens utveckling. Stråket längs ån har i sekler varit en plats för handel, möten och vardagsliv i staden.

Kulturarv i planförslaget

I planbeskrivningen anges att utformningen av bebyggelse och offentliga rum ska ske med hänsyn till områdets kulturhistoriska värden och dess betydelse för stadsbilden. Planen anger att nya byggnader och tillägg ska anpassas till den befintliga stadsmiljön, i enlighet med varsamhetskravet, och bidra till att stärka platsens identitet.

Serveringsbyggnader ska utformas som småskaliga och lätta paviljonger. Byggnadsvolymerna ska vara begränsade och tydligt underordna sig den befintliga

bebyggelsen samt den övergripande stadsbilden längs å-rummet. Höjd, bredd och proportioner ska anpassas så att byggnaderna inte konkurrerar med omkringliggande historiska fasader.

Fasader ska i huvudsak utformas med hög grad av transparens. Den visuella genomsläppligheten ska vara dominerande, exempelvis genom generösa glaspartier. Slutna fasadytor ska begränsas och endast förekomma där de är funktionellt motiverade. I plankartan regleras att slutna fasadytor maximalt får utgöra 30% av fasaden och måste vara funktionellt motiverade. Byggnadernas utformning ska säkerställa tydlig visuell kontakt mellan det offentliga rummet och verksamhetens fasad intill.

Byggnaderna ska utformas och placeras så att de uppfattas som en integrerad del av det offentliga rummet. De får inte ges en utformning, inramning eller möblering som skapar en privatiserande effekt. Utformningen ska stödja rörelseflöden och bidra till att stärka platsens funktion som publikt stadsrum.

Placering och utformning ska ta särskild hänsyn till siktlinjer, utblickar och rumsliga samband längs å-rummet. Byggnader får inte placeras eller utformas så att viktiga vyer, visuella samband eller orienterbarhet försämras.

Vid bygglovsprövning ska särskild vikt läggas vid byggnadernas påverkan på stadsbilden, kulturmiljön och det offentliga rummets upplevelsevärden. De gestaltungsprinciper som anges ovan ska tillämpas konsekvent och utgöra en central del av bedömningen.

I planarbetet bedöms att planen kan genomföras utan att riksintressets värden påverkas negativt, då tilläggen är begränsade i omfattning och anpassas till befintlig miljö. I undersökningen om betydande miljöpåverkan anges att det inte finns fornlämning eller byggnadsminne inom området. Här anges att viss risk för påverkan på riksintresse för kulturmiljö och på stadsbilden föreligger, dock i begränsad omfattning.

Offentlig konst

Längs Östra Ågatan, mellan Nybron och Islandsbron finns den konstnärliga gestaltningen *In manus tuas* av konstnären Kajsa Mattas från 2003/2004 bestående av 6 gestaltningar utplacerade längs sträckan. I nära anslutning till området norr om Nybron, finns konstverket *Finsmakaren* av Linnéa Jörpeland från 2014 placerad längs gångstråket vid ån.

Konsten bildar tillsammans med platsgestaltningen av gångstråk och sittytor längs sträckan och Fyrisån en rumslighet som finns tillgänglig för alla att vistas vid. Stråket mellan Nybron och Islandsbron prisades med det prestigefyllda Siennapriset 2005.

Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningens bedömning

Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen ser positivt på planens ambition att värna de kulturhistoriska och stadsbildsmässiga värdena i och kring planområdet samtidigt som det offentliga rummet i den historiska stadskärnan utvecklas.

Förvaltningen bedömer dock att planen behöver kompletteras med precisering av hur värdena ska värnas. Vidare bedöms att gestaltningen som föreslås i planförslaget motverkar denna ambition.

Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen framför därför följande synpunkter:

- Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen noterar att fornlämning L1941:2293 (Uppsalas stadslager) inte är angiven i planhandlingarna. Området är skyddat genom Kulturmiljölagen (KML) och varje markarbete i området måste beredas efter tillstånd av Länsstyrelsen.
- Trots att planen medför flera tillägg i ett centralt stråk i stadens historiska kärna har ingen kulturmiljöutredning eller kulturhistorisk konsekvensanalys framtagits inom ramen för planarbetet.

För att planen ska kunna uppnå ambitionen att värna de kulturhistoriska värdena behöver de fem delområdena studeras individuellt och planområdet i sin helhet av antikvarisk kompetens för att möjliggöra en god anpassning av ny bebyggelse till de befintliga värdena och en god helhetsverkan i enlighet med PBL 2 kap. 6 §.

- Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen bedömer att planens ambition att gestalta de nya byggnaderna med i huvudsak glasade ytor står i strid med ambitionen att värna de kulturhistoriska och stadsbildsmässiga värdena. Glas är transparent men inte ett neutralt material. Det medför inte per automatik en anpassning till den kringliggande miljön.

Glasfasader medför i stället att paviljongernas inre med dess belysning och möblering tillförs stadsrummet, vilket snarast torde medföra en fragmentarisering ("rörighet") i det visuella intrycket av stråket.

För att planen ska uppnå ambitionen att värna de kulturhistoriska värdena ska gestaltningen i stället eftersträva ett vilsamt visuellt intryck som inte tar fokus från den kringliggande kulturmiljön. En monokrom färgskala med omsorgsfull detaljering där slutna fasader och glasade ytor är i balans behövs för att uppnå en god helhetsverkan i enlighet med PBL 2 kap. 6 §.

Flera goda exempel på sådana paviljonger, förankrade i kulturhistorisk miljö men med tydligt samtida arkitektoniska uttryck har producerats på senare tid, exempelvis vid en arkitekttävling om en ny paviljong till stadsparken i Örebro.

- Planbestämmelserna saknar reglering av kulör, tak- och fasadmaterial ochnockhöjd. Sådana bestämmelser är av stor vikt för att uppnå ambitionen att värna de kulturhistoriska och stadsbildsmässiga värdena.
- Stråket som berörs av planen utgör redan idag en gestaltad konstnärlig helhet, vilket måste beaktas vid utformningen av tillägg i miljön. Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen vill därför delta i planarbetet för att säkerställa att hänsyn tas till den befintliga offentliga konsten.

Sammanfattningsvis bedömer Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen att de kulturhistoriska och konstnärliga värdena i de stadsrum som berörs av de nya paviljongerna behöver definieras och preciseras. Förhållningssätt till dessa värden kan med fördel uttryckas i ett gestaltungsprogram eller en arkitekttävling samt i preciserade planbestämmelser.

Ekonomiska konsekvenser

Inte aktuellt i ärendet

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad den 23 september 2026
- Bilaga 1, Förslag till samrådsyttrande över detaljplan för del av Östra Ågatan, delar av Dragarbrunn 1:2 och Kungsängen 1:2

Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen

Jan Eriksson
Förvaltningsdirektör

Samrådsyttrande över detaljplan för del av Östra Ågatan, delar av Dragarbrunn 1:2 och Kungsängen 1:2

Kulturnämnden har möjlighet att lämna synpunkter på detaljplan för del av Östra Ågatan, delar av Dragarbrunn 1:2 och Kungsängen 1:2 i samrådsskede 21 augusti – 22 oktober 2026. Anstånd med svar har beviljats till 6 november 2026.

Kulturnämnden ser positivt på planens ambition att värna de kulturhistoriska och stadsbildsmässiga värdena i och kring planområdet samtidigt som det offentliga rummet i den historiska stadskärnan utvecklas med fem platser för nya serveringspaviljonger.

Kulturnämnden bedömer dock att planen behöver kompletteras med precisering av hur de kulturhistoriska och stadsbildsmässiga värdena ska värnas, och hur den befintliga prisbelönade konstnärliga gestaltningen av gångstråket ska bevaras. Vidare bedöms att gestaltningen som föreslås i planförslaget motverkar ambitionen att värna kulturvärdena i området.

Kulturnämnden framför följande synpunkter på planförslaget:

Offentlig konst

Längs Östra Ågatan, mellan Nybron och Islandsbron finns den konstnärliga gestaltningen *In manus tuas* av konstnären Kajsa Mattas från 2003/2004 bestående av 6 gestaltningar utplacerade längs sträckan. I nära anslutning till området norr om Nybron, finns konstverket *Finsmakaren* av Linnéa Jörpeland från 2014 placerad längs gångstråket vid ån.

Konsten bildar tillsammans med platsgestaltningen av gångstråk och sittytor längs sträckan och Fyrisån en rumslighet som finns tillgänglig för alla att vistas vid. Stråket mellan Nybron och Islandsbron prisades med det prestigefyllda Siennapriset 2005.

Stråket, som berörs av planen, utgör redan idag en gestaltad konstnärlig helhet, vilket ska beaktas vid utformningen av tillägg i miljön. Kulturnämnden önskar därför att Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen deltar i planarbetet för att säkerställa att hänsyn tas till den befintliga offentliga konsten.

Kulturarv

Kulturnämnden noterar att fornlämning L1941:2293 (Uppsalas stadslager) inte är angiven i planhandlingarna. Området är skyddat genom Kulturmiljölagen (KML) och varje markarbete i området måste beredas efter tillstånd av Länsstyrelsen.

Trots att planen medför flera tillägg i ett centralt stråk i stadens historiska kärna har ingen kulturmiljöutredning eller kulturhistorisk konsekvensanalys framtagits inom ramen för planarbetet. För att planen ska kunna uppnå ambitionen att värna de kulturhistoriska värdena behöver de fem delområdena studeras individuellt och planområdet i sin helhet av antikvarisk kompetens för att möjliggöra en god anpassning av ny bebyggelse till de befintliga värdena och en god helhetsverkan i enlighet med PBL 2 kap. 6 §.

Kulturnämnden bedömer att planens ambition att gestalta de nya byggnaderna med i huvudsak glasade ytor står i strid med ambitionen att värna de kulturhistoriska och stadsbildsmässiga värdena. Glas är transparent men inte ett neutralt material. Det medför inte per automatik en anpassning till den kringliggande miljön. Glasfasader medför i stället att paviljongernas inre med dess belysning och möblering tillförs stadsrummet, vilket snarast torde medföra en fragmentarisering ("rörighet") i det visuella intrycket av stråket.

För att planen ska uppnå ambitionen att värna de kulturhistoriska värdena ska gestaltningen i stället eftersträva ett vilsamt visuellt intryck som inte tar fokus från den kringliggande kulturmiljön. En monokrom färgskala med omsorgsfull detaljering där slutna fasader och glasade ytor är i balans behövs för att uppnå en god helhetsverkan i enlighet med PBL 2 kap. 6 §. Flera goda exempel på sådana paviljonger, förankrade i kulturhistorisk miljö men med tydligt samtida arkitektoniska uttryck har producerats på senare tid, exempelvis vid en arkitekttävling om en ny paviljong till stadsparken i Örebro.

Planbestämmelserna saknar reglering av kulör, tak- och fasadmaterial ochnockhöjd. Sådana bestämmelser är av stor vikt för att uppnå ambitionen att värna de kulturhistoriska och stadsbildsmässiga värdena.

Sammanfattningsvis bedömer Kulturnämnden att de kulturhistoriska och konstnärliga värdena i de stadsrum som berörs av de nya paviljongerna behöver definieras och preciseras. Förhållningssätt till dessa värden kan med fördel uttryckas i ett gestaltungsprogram och/eller en arkitekttävling samt i preciserade planbestämmelser.

Kulturnämnden

Linda Eskilsson
Ordförande

Anna Eriksson
Nämndsekreterare